

**NAJBOLJA KNJIŽNIČNA PRAKSA ZA PRVE KORAKE
U KOMPETENCIJI ČITANJA**

**BEST LIBRARY PRACTICES FOR FIRST STEPS
IN READING COMPETENCE**

Dobrinka Stoykova

Državno sveučilište knjižničarstva i informacijskih tehnologija, Sofija
dobrinka@abv.bg

UDK / UDC 028

Primljeno / Received: 2. 5. 2013.

Sažetak

Knjižnice u svim zemljama čine napore u poticanju čitanja od rođenja jer je ono povezano s kompetencijom čitanja. U ovom je članku predstavljena najbolja knjižnična praksa za prve korake u kompetenciji čitanja koja se koristi u SAD-u i Njemačkoj. Obje zemlje imaju raznolike programe. Dodatni je razlog što su njihovi programi lako provedivi. Postoje i zanimljivi pozitivni primjeri zajedničkih napora knjižničara i drugih ustanova na tom području.

U članku su opisane glavne mogućnosti poticanja čitanja djece u dobi od 0 mjeseci do 6 godina – izravni oblici kao ‘Vrijeme za priču’ itd.; koraci usmjereni na posrednike čitanja – roditelje, učitelje, odgojitelje, knjižničare i nacionalne kampanje kao što je Program ljetnog čitanja.

Ključne riječi: čitanje, kompetencija čitanja, knjižnice, djeca, posrednici

Summary

Throughout the world libraries have been making efforts to stimulate reading from an early age (with babies and toddlers), because it influences reading competences. The paper presents the best library practices for first steps in reading competences used in USA and Germany. Both countries have a number of different programs,

but an additional reason is that their programs are easily put into practice. We also mention several interesting positive examples of cooperation of libraries and other institutions in this field.

The article presents the main possibilities for stimulating reading with children from birth to the age of six: direct forms like “Story time”, steps intended for the mediators of the reading, i. e. parents, teachers, educators, librarians, and national campaigns like the Summer Reading Program.

Keywords: reading, reading competence, libraries, children, mediators

Uvod

Prvo ključno poslanje narodnih knjižnica, prema IFLA/Unesco manifestu za narodne knjižnice je “stvaranje i jačanje čitateljskih navika djece od rane dobi”.¹ IFLA-ine preporuke su prihvatile i implementirale mnoge članice Američkoga knjižničarskog društva (American Library Association: ALA)² i neke njemačke knjižnice. Knjižnice u obje zemlje nude programe koji će pomoći djeci kako bi bila spremna za čitanje. Pa ipak, postoje neke razlike.

U SAD-u, sve države koriste iste programe. Postoje standardi za informacijsku pismenost i smjernice koje su iskusni knjižničari državne knjižnice izradili za knjižničare. Najbolja knjižnična praksa opisana je u člancima, knjigama i izvještajima. Mnoge knjižnice održavaju mrežne stranice kojima mogu popularizirati neke programe i dijeliti iskustva. Američke knjižnice sudjeluju u Nacionalnim obrazovnim ciljevima / National Educational Goals³ uz učitelje i druge vladine i nevladine organizacije. Na sve knjižnične programe za ranu pismenost i kompetenciju čitanja gleda se kao na dio zajedničkih napora za postizanje visoke razine obrazovanja.

U pravilu, programe izrađuju knjižničari s akademskim stupnjem magistra knjižničarstva. Neki od njih diplomirali su umjetnosti ili glazbu. To im omogućuje inovativnost u radu na programima. Tipično je za sve američke knjižnice da provode najmanje nekoliko programa tjedno. Knjižničari pronalaze

¹ IFLA/Unesco Public Library Manifesto, 1994.; IFLA Internet Manifesto. The Hague : IFLA, 2002. Str. 45. Dostupno i na: <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>

² Herb, S. Preschool education through public libraries. Dostupno na: www.ala.org/aasl/aaslpubsandjournals/slmrb/slmrcontents/volume42001/herb

³ 20 USC§ 5812 – National Educational Goals. <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/20/5812>.

načine dodatnog financiranja za građu i nagrade. Dio građe besplatno dolazi iz trgovina, od sportskih organizacija, restorana, muzeja, privatnih kompanija ili volontera.

U Njemačkoj ne postoji savezno knjižnično zakonodavstvo. Postoji 16 saveznih pokrajina i neke od njih imaju zakone o knjižnicama. U članku se navode primjeri pokrajine Donja Saska koja ima knjižnično zakonodavstvo i poseban ugovor između lokalnih vlasti, škola, dječjih vrtića i knjižnica koji zajedno eksperimentiraju s različitim oblicima, akcijama i događanjima, najčešće u javnim knjižnicama.

Vodeću ulogu u razvoju novih koncepata i knjižničnom radu u Njemačkoj ima Zaklada "Bertelsmann". Zaklada financira projekte javnih knjižnica, objavljuje knjige najbolje knjižničarske prakse i popularizira ih na mrežnoj stranici. Značajnu ulogu u poticanju čitanja u Njemačkoj ima Zaklada "Čitanje" koja financira projekte na tom području, provodi istraživanja i objavljuje rezultate na mrežnom portalu gdje se može pronaći sva knjižnična građa i primjeri dobre prakse.

Temeljnu ulogu u implementiranju programa u njemačkim knjižnicama imaju diplomirani knjižničari ili magistri znanosti. Timski rad i praktične vježbe imaju prednost. Tijekom studija knjižničarstva na sveučilištima, studenti imaju dosta projektnog rada i praktične nastave. Preporučuje se i odlazak na rad u inozemstvo tijekom razdoblja praktične nastave. Sve to pomaže da budu dobri radnici u javnoj knjižnici.

Programi za njegovatelje za poticanje čitanja novorođenčadi

Mnoge američke knjižnice organiziraju seminare za roditelje novorođene djece. To je nacionalni program koji predviđa ne samo roditelje, koji imaju knjižničnu iskaznicu, nego i one koji nisu nikada bili u knjižnici. Knjižnice rade zajedno sa socijalnim službama i s gradskim upravama kako bi doprle do svake obitelji. One podržavaju prvi nacionalni obrazovni cilj koji kaže: "Sva djeca u Americi će do 2000. započeti školovanje spremna za učenje". Knjižničari objašnjavaju roditeljima: "Zašto je važno od samoga početka čitati naglas?"; "Što čitati?"; "Kako čitati?". U knjižnici provode i pokazno čitanje naglas i promocije programa za djecu.

Roditeljima dijele letke *Savjeti roditeljima za čitanje / Reading tips for parents*. U njima su objašnjene razvojne značajke djece mlađe od dvije godine, tek prohodale djece (u dobi od 2-3 godine), predškolske djece (u dobi od 3-4 godine) i djece u dječjem vrtiću (u dobi od 5-6 godina). Predstavljaju

i tehnike čitanja naglas djeci u svakoj od ovih dobnih skupina. Uz to sadrže i preporuku roditeljima da pribave knjižničnu iskaznicu, posjete lokalnu knjižnicu i povedu dijete na aktivnosti čitanja u knjižnici. Važna je preporuka roditeljima da razgovaraju o knjizi koju su čitali s djetetom i pomognu mu u povezivanju.

Sljedeća inicijativa američkih knjižnica je diseminacija letka *Svako dijete treba čitati u knjižnici / Every child to read at @library*.⁴ To je projekt Udruge javnih knjižnica / Public Library Association i Udruge za knjižnične usluge djeci / Library Services to Children. U tom letku roditelje se uvjerava u koristi vještina koje prethode čitanju; njihovo dijete može započeti učiti od rođenja. Jedna od važnih vještina koje prethode čitanju je rječnik. Dijete mora znati nazvati stvari prije polaska u školu. Istraživanje pokazuje da djeca koja imaju bogatiji rječnik bolje čitaju. Poznavanje više riječi pomaže djeci u prepoznavanju napisanih riječi i razumijevanje pročitano. Sljedeća važna vještina koja prethodi čitanju je vještina naracije – pričanja. To znači da je dijete sposobno opisati stvari i događaje i pričati priče. U tom smislu, razgovaranje s djetetom razvija vještine razumijevanja koje će im pomoći razumjeti pročitano. Treća vještina koja prethodi čitanju je fonološka svjesnost. To znači da dijete postaje sposobno čuti i igrati se manjim zvukovima u riječima. Sposobnost da čuju glasove koji tvore riječi pomaže djeci izgovoriti napisane riječi kad počnu čitati. Istraživanje pokazuje da su djeca spremna za čitanje godina prije nego što krenu u školu. Neophodno je da roditelji pomognu djeci da svladaju vještine čitanja na način koji je za njih najlakši. Djeca najbolje uče kroz aktivnosti i to vole činiti s roditeljima. Stoga se savjetuje roditeljima da koriste svaku prigodu koju imaju za čitanje djeci, da pričaju i razgovaraju o pričama, kazuju pjesmice za malu djecu i pjevaju pjesme. To pomaže djetetu u motivaciji za tiskanu riječ. Upoznatost s tiskanim jezikom pomaže djeci da se s knjigama osjećaju ugodno i da shvate da je tisak koristan. U školskoj dobi djeca znaju kako rukovati knjigom i kako slijediti riječi na stranici. Zainteresirani su za knjige i u njima uživaju. Imaju svjesnost o tiskanom. Djeca koja uživaju da im se čita, željet će naučiti čitati. Ona imaju motivaciju za tiskano.

Godine 2008. u Njemačkoj započet je veći projekt *Početo čitanje*.⁵ Ukjučuje programe za poticanje čitanja djeci od 0 mjeseci do 6 godina u tri razine. Prva razina projekta nazvana je *Listić za čitanje bebama / Baby leselatte*.⁶

⁴ Every child ready to read@ your library. Parent guide to early literacy for early talkers : birth to two-years old; Reading tops for parents. Colorado State Libraries.

⁵ www.lesestart.de

⁶ http://leselatte.de/seiten_leselatte_was.html

Roditelji dobivaju od dječjeg liječnika informacijski paketić. Tu su leci za roditelje koji ih savjetuju kako, kada i što čitati njihovim bebama. Za djecu imigranata tekst je dvojezičan. Svaka majka može pronaći bilješke o najboljim ilustriranim knjigama za djecu od 0 do 6 mjeseci, prve knjige pjesama; knjige za igru prstima, prve kognitivne knjige, prve priče za djecu do 2 godine. Nadalje, može pronaći bilješke o knjigama o razvoju djeteta i o zdravlju i njezi djeteta. Na listiću su objavljeni savjeti za čitanje djeci od 0 mjeseci do 8 – 9 godina. Tu je i letak *Dođite s djetetom u knjižnicu*. Zaklada Čitanje objavila je na mrežnoj stranici da je do 2011. roditeljima novorođene djece podijeljeno 800.000 informacijskih paketića.

Programi za poticanje čitanja djeci od 1 do 6 godina

Najpopularniji programi za djecu u SAD-u su: *Vrijeme za priču / Story time*; *Pjesmice za umirivanje djeteta / Hush-a-buy* i *Majka Guska / Mother Goose*. Postoje neke razlike vezano za implementaciju svakoga od njih, s obzirom na trajanje i dobnu skupinu. Ali postoje i sličnosti – na primjer – u odabiru tekstova i pjesama. Prednost se daje tekstovima sa stihovima, posebno za programe za malu djecu. Također je zapaženo da dječju pažnju privlače dobri stihovi kombinirani s radnjom. Knjižničari su zapazili i važnost još jednoga vitalnog pomagala – ponavljanja. Počeli su tražiti stihove koji se ponavljaju. Sljedeći važan dio programa je glazba – pjesme i instrumenti.⁷

U programu *Pjesmice za umirivanje djeteta / Hush-a-buy* sudjelovalo je 20 majki s djecom u dobi od od 12 do 24 mjeseca. Trajanje svakoga programa bilo je 90 minuta. Program je započinjao i završavao glazbom i plesom za dijete i majku. Zatim su svi sudionici sjeli na pod i započeti pregledavati slikovnice. Nakon toga je knjižničar glasno čitao stihove. Pjesme i stihovi ponavljani su nekoliko puta. Između čitanja naglas bile su igre prstima, zadirkivanje, poskakivanje, pjesme i uspavanje. Djeca su morala gibati noge i ruke. U sredini programa je pauza. Roditelji donose užinu i svježe voće. Druže se, razmjenjuju iskustva u podizanju djece. Nakon stanke program se nastavlja s drugim stihovima i pjesmama. Tako na kraju dvomjesečne sesije sve majke postaju prijateljice. Imaju vrijeme odmora u knjižnici. Dodatno uče kako zabaviti dijete i kako pjevati i naglas čitati kod kuće.

⁷ Albright, Meagan; Kevin Delecki; Sarah Hinkle. The evolution of early literacy. // Children and Libraries spring (2009), 36-42; Cohen Betsy. Mother Goose on the loose : applying brain research to early childhood programs in the Public library. // Public library, january/february (2004), 26-29.

Ciljane skupine programa *Majka Guska / Mother Goose* su roditelji s bebama ili djecom do 5 godina. To je trideset minutna sesija ispunjena zabavom koja koristi stihove, pjesme, lutke, glazbene instrumente. Cilj je potaknuti razvoj govora, koordinaciju pokreta i samopouzdanje beba i male djece. Program pomaže djeci da poboljšaju svoje vještine govora učenjem novih riječi i pjevanjem pjesama. Kroz igre prstima i ples djeca poboljšavaju svoje vještine kretanja. U programu uče identificirati oblike, boje, životinje itd. Djeca mnogo uče kroz ponavljanje u prijateljskom ozračju. Program *Majka Guska / Mother Goose* može se lako naučiti, igrati, zabavan je za svakoga i bogat aktivnostima.⁸

Program *Vrijeme za priču / Story time* je najstariji i najpoznatiji program koji se izvodi u svim američkim knjižnicama. Ciljane su skupine 4 dobne skupine djece (bebe u dobi od 0 mjeseci do 1,5 godine; mala djeca I od 1 do 2,5 godine; mala djeca II od 2,5 do 3,5 godine; predškolska djeca od 3,5 do 5 godina. Glavni je cilj osigurati zabavu za djecu u knjižnici kroz čitanje stihova i priča naglas, slušanje pjesama i razvijanje spretnosti. Tako djeca postaju obožavatelji učenja i čitanja za cijeli život. Sastavnice i trajanje programa razlikuju se prema dobnoj skupini. U pravilu, roditelji sjede u krugu na podu. Uče kako prakticirati stihove, igre prstima i pjesme sa svojom djecom. U drugom dijelu programa nude im se knjige i aktivnosti.

Program *Vrijeme za priču / Story time* za malu djecu II usmjeren je na malu djecu i na njihove njegovatelje. Ovaj je program podijeljen u dva dijela. Prvi dio traje oko 25 minuta. Prikladna tema za ovu skupinu je prijevoz (autobus, teretni vlak ili avion). Primjermi program sastoji se od 3 pjesme: početne, uvodne i završne pjesme; 3 dijeljene knjige, kreativne igrokaze i stihove. Drugi dio programa je individualno dijeljenje vremena u zasebnoj prostoriji. Knjižničar priprema 3 pokazna stola za roditelje. Na prvom su stolu knjige primjerene ovoj dobi koje se mogu provjeriti (priče u stihu, pjesme, knjige o jednostavnim pojmovima i informativne knjige). Na drugom su stolu knjige za roditelje (jednostavne igre prstima, knjige za učenje i aktivnosti i knjige o roditeljstvu). Na trećem stolu su primjeri kako izraditi obojeni vlak. Tu su i glazbeni instrumenti načinjeni kod kuće kao što su drvene žlice kojima se udara kao štapićima; prazna posuda za namaz ispunjena grahom koja se koristi kao mikser itd.⁹

⁸ Isto

⁹ Nespeca, Sue McCleaf. Programming for families with young children. How to do it. Manuals for librarians nr. 45. New York ; London : Neal-Schuman Publishers, 1991.

U Njemačkoj, knjižnice redovito organiziraju *Vrijeme za priču / Story time* za malu djecu. U pravilu su ovi programi kratki – do 20 minuta. Glavna je svrha pokazati majci kako kod kuće čitati glasno svom djetetu, kako pokazati igre prstima, kako postupati s knjigama. Cilj je privući roditelje i djecu da redovito koriste knjižnicu kao izvor. Djeca mogu shvatiti da je knjižnica ugodno mjesto i da je glasno čitanje zabavno.¹⁰

Knjižnični programi za djecu iz vrtića

Njemačke knjižnice imaju zajedničke planove za dječje vrtiće. Prema planu, sve narodne knjižnice pripremaju *medijske kutije / media boxes* sa zanimljivim knjigama, časopisima, CD-ima, igračkama, audio-kasetama kako bi potpomogle rad dječjih vrtića. Svaka medijska kutija sadrži tematski odabrane medije iz knjižnice koje učitelji mogu posuditi na dva mjeseca. Teme mogu biti planine, šume, povrće, voće itd.

Prema zajedničkom planu, djeca koja pohađaju vrtić posjećuju knjižnice nekoliko puta godišnje. Glavna je svrha posjeta uživanje u knjižnici. Djeca tamo gledaju posebne filmove s ilustracijama iz knjiga. Slike iz knjiga projiciraju se na zid i u isto vrijeme započinje čitanje ili pričanje priče. Vjeruje se da se djeca bolje koncentriraju kad je prostorija zamračena. Pri sljedećim posjetima igraju igre kao što je *Igra pamćenja / Memory* ili *Asocijacija / Association*, pregledavaju knjige kako bi otkrili skrivenu osobu ili predmet. Kao nagradu, u katoličkim javnim knjižnicama djeca dobivaju dar nazvan *BibFit*. Svako dijete dobiva torbu, knjižničnu iskaznicu, diplomu sa svojim imenom i kartu koja će djeci pomoći pri dolasku u knjižnicu.¹¹

Programi za cijelu obitelj

Neke knjižnice u SAD-u nude programe za obitelji s 2 ili 3 djece različite dobi. Knjižničar za njih priprema popise knjiga za čitanje s odgovarajućom građom i aktivnostima za različite razvojne / dobne razine. Roditelji će tako dobiti ideju o tomu koje knjige odabrati i kako dijeliti književne aktivnosti sa svojom djecom. Jedan od programa za cijelu obitelj je *Make-it take it puppetry*

¹⁰ Handbuch der Kinder- und Jugendbibliotheksarbeit. // Kerstin Keller – Loibl, Susanne Brandt, Uwe Hachmann, Janette Aschberger, Karin Roestler, Susanne Krueger/ Bad Honeff, Bock+Herchen Verlag, 2009.

¹¹ Isto.

/ *Lutkarska igra Načini – uzmi*. Prvi tjedan lutkarska predstava održava se za obitelj. U drugom tjednu, obitelj u knjižnici gleda u knjigama kako izraditi lutke kod kuće. Na trećem sastanku, obitelj može koristiti svoje lutke u predstavi za druge obitelji i djecu.¹²

Sljedeći program za cijelu obitelj je *Istraživanje (svemira, oceana itd.) / Exploring (the space; the ocean etc.)*. Obitelji mogu pohadati niz programa *Hajdemo istraživati / Let's explore*. Mogu naučiti što živi u moru, u planini, u rijeci itd. Mnogo je knjiga o životinjama ili biljkama u različitim područjima. U prvom tjednu obitelji mogu proučavati, na primjer, ocean i njegove stanovnike. Postoje knjige sa slikama riba, kitova, dupina, rakova, morske trave itd. Na kraju svake sesije obitelj može izraditi neko morsko stvorenje od papira i ponijeti ga kući. Knjige koje im se najviše sviđaju mogu posuditi iz knjižnice i naučiti više o oceanu.

U *glazbenom programu* za roditelje knjižničar može pričati narodne priče iz drugih zemalja. Nakon toga članovi obitelji mogu pokušati svirati neke tipične instrumente. Mogu posuditi CD ili kasete s pjesmama različitih zemalja. Također mogu dijeliti i pjesmarice. Glavni je cilj zabavno provesti vrijeme u knjižnici.

Program – igračke / The Program – toys uglavnom koristi roditeljima. U knjižnici mogu vidjeti prikaz sigurnih i didaktičkih igračaka i igrački domišljanja – puzzles. Učitelj u obrazovanju u ranom djetinjstvu može govoriti o odgovarajućim igračkama za određenu dob. Na kraju sesije obitelji mogu izraditi jednostavne igračke i ponijeti ih kući. Idealan obiteljski program u kasnom proljeću je program nazvan *Biljke i vrtlarstvo / Plants and gardening*. Obitelji dobivaju sjeme u papirnatim čašama. Zatim mogu posuditi knjige o vrtlarstvu kao što je “moja prva knjiga o vrtlarstvu”. Djeca mogu crtati biljke.

Nacionalni programi ljetnog čitanja

Nacionalni program ljetnog čitanja događa se svake godine u svim državama SAD-a u isto vrijeme. Traje 6 tjedana. Ciljane skupine su djeca različite dobi – uglavnom školska djeca. Priprema programa je centralizirana. Tema čitanja je svake godine različita. Tema čitanja poznata je 3 godine prije početka programa. Tako svaka knjižnica ima dovoljno vremena kako bi kupila dodatnu

¹² Nespeca, Sue McCleaf. *Library Programming for Families with Young Children. How to do It Manuals for Librarians*. Number 45. New York, London, Neal-Schuman Publishers, 1994.

knjižnu ili neknjižnu građu. Svake godine svaka knjižnica izrađuje paket tiskane građe i CD-a koji pomaže knjižničarima u izradi neovisnih programa. Paket uključuje ideje za promociju; stručno izrađene postere, ideje za programe, popise odgovarajućih knjiga ili neknjižne građe, aplikacije potrebne za volontere, tisak ili sudionike. Dobivaju i katalog sa slikama malih igračka ili drugih predmeta, koje knjižničari mogu naručiti i koristiti kao nagrade.

Svaki sudionik u ljetnom čitanju dobiva osobnu kartoteku u koju mora upisati naslove pročitanih knjiga. Uobičajeno je pročitati 4 knjige tjedno. Svaki tjedan dijete dobiva malu nagradu za svoje napore. To može biti torba, olovka, šalica, T-majica, mala igračka. Za tinejdžere, to može biti i ulaznica za nogometnu utakmicu ili jednodnevnu ulaznicu za Prirodoslovni muzej, gdje može vidjeti izložbu i IMAX filmove. Nagrada može biti i besplatno piće i kolač u restoranu.

Istovremeno knjižnica nudi zabavne programe za različite dobne skupine. U nekim programima postoji natjecanje, u drugima je to čitanje ili oblikovanje. Glavni cilj programa ljetnog čitanja je dati svakom sudioniku mogućnost da čita što želi i brzo koliko želi i da se zabavi. Za djecu između 3 i 8 godina izvode se programi *Čitaj mi / Read to me*. Roditelji djece ispunjavaju arak papira –*Njegovatelj kao partner u čitanju*. Tu oni izjavljuju da će svojoj djeci čitati svaki dan iz sljedećih knjiga. Nije važno čita li roditelj samo 10 minuta ili sat vremena dnevno. Važno je da čita redovito. Na kraju ljetnog čitanja roditelji dobivaju počasnu diplomu. Roditelji mogu sudjelovati u lutriji za veću nagradu.¹³

Programi rane informacijske pismenosti u Bugarskoj

U svibnju 2012., u Goethe institutu u Sofiji održan je seminar o njemačkoj politici promoviranja čitanja među djecom od 0 mjeseci do 6 godina. Knjižničari u dječjim odjelima narodnih knjižnica znali su za pilot projekt *Početno čitanje* i praksu korištenja medijskih kutija. Bile se prikazane igre i aktivnosti za djecu u dječjim vrtićima. Nakon seminara, ravnatelj knjižnice Goethe instituta ponudio je bugarskim knjižnicama mogućnost unajmljivanja 5 medijskih kutija koje su bile pripremljene za seminar i korištenja ove građe u dječjim vrtićima.

¹³ Discover New Trail @ Your Library. 2004 Collaborative Summer Library Program Manual.; Paws, Claws, Scales and Tales : Collaborative Summer Library program Manual. - Patti Sinclair, Tami Chumbley, Geri Ceci Cupery, Cathy Ross. - Arcansas, 2005.

Programi za bebe (dob od 0 mjeseci do 2 godine)

U Bugarskoj ne postoji tradicija knjižničnih programa za bebe. Jednom tjedno Regionalna knjižnica u Varni organizira zajedničku skupinu roditelja s bebama. Knjižničari ih opskrbljuju slikovnicama za čitanje. Jedna od majki čita na glas. Majke koriste vrijeme za međusobnu komunikaciju, posudbu novih knjiga i dogovaranje sljedećeg susreta.

Sljedeća zamisao koja se sada implementira u suradnji s Goethe institutom je pilot projekt *Početno čitanje*, preveden na bugarski jezik u *Uspostava mjerenja čitanja* i tiskan u 1.000 primjeraka kao i anotirani letak s preporukama odgovarajućih knjiga za djecu na bugarskom jeziku – oba su letka razaslanu u tri bugarske knjižnice, a dvojezični su tj. na bugarskom i njemačkom jeziku.

Najnovija inačica građe za čitanje sada je nazvana *Mjerilo medija*. Odmah po dodjeli naslova slijedila je preporuka: “Koristiti narodne knjižnice! U njima ćete naći široki odabir odgovarajućih medija za svoje dijete”. Zatim odaberite medije koje će koristiti roditelji i djeca – knjige i zvučne knjige, TV, filmove, računalne igre, Internet i mobilne telefone. Slijede preporuke o tomu u kojoj dobi je preporučljivo koristiti koji od ovih medija i koliko dugo.

Mjerilo se odnosi na medijske tekstove prema dobi djeteta i njoj primjerenе knjige. Na primjer, za najmanje: “Za bebe su knjige još uvijek igračka. Relelfne i drvene knjige razvijaju osjećaj knjige kao predmeta. Najbolji primjer djeci su roditelji koji čitaju”. Za jednoipolgodišnjake letak objašnjava da se osjetila djeteta počinju usklađivati, djeca prepoznaju slike i slušaju s užitkom. Savjet roditeljima je: “Zajedno čitajte slikovnice i imenujte pojedine predmete”. Dvogodišnje dijete postupno počinje razumijevati prizore s dva ili tri lika. Za njih su zanimljive kratke i jednostavne priče. Savjet roditeljima je: “Dijete treba ispričati svojim riječima što se dogodilo u priči”. U trogodišnjaka knjiga razvija govor. Sada već svako dijete ima svoju omiljenu temu. Savjet roditeljima je: “Glasno čitajte dječje knjige kao dio večernjeg običaja prije spavanja”.

Provođenje programa *Vrijeme za priču / Story time* i drugih programa za djecu u bugarskim knjižnicama

Trenutačno su djelatnici dječjeg odjela Gradske knjižnice usmjereni na rad s djecom, zbog čega je promijenjen izgled knjižničnoga prostora – jedna je prostorija opremljena drvenim namještajem vedrih boja (dar tvrtke IKEA), a police su također vedrih boja i dar su Goethe instituta Sofija. Kako bi bile

u skladu s namještajem u drugim prostorijama, zaposlenici su obojili prečke žutom i crvenom bojom. Uključeni su i mali stolovi i stolci. Police se nalaze uz zidove, što je doprinijelo prostranosti knjižnice. Središte prostora ima sad dovoljno mjesta za organizirane posjete vrtićkih skupina knjižnici te se *Sat pričanja priče* odvija u većoj prostoriji i okuplja više sudionika. Ovi su pokušaji prisutni u dvije knjižnice – Gradskoj knjižnici u Sofiji i u Dječjem odjelu Regionalne knjižnice “Sava Dobroplodni” u Slivenu. Sudjelovanje na ovim radionicama u knjižnici pomaže djeci u razvijanju auditivne memorije, obogaćivanju vještine govora, razvijanju mašte, uvidu u značenje bajke, doživljaju knjižnice kao mjesta za korisno i ugodno provođenje vremena. Pristup knjižničara pri provođenju radionica različit je u ovim dvjema knjižnicama – u Gradskoj knjižnici čitanje se provodi na glas, nekad uz lutkarsku predstavu, a u Slivenu se češće provodi dramatizacija ili animacija – publika aktivno sudjeluje u predstavi, a nije samo puki slušatelj čitanja na glas. U programe su uključena i romska djeca.

Uspješna voditeljica radionice *Sat pričanja priče* je studentica Nacionalne akademije za filmsku i kazališnu umjetnost koja mnogo zna o izradbi lutaka, režiji, čitanju na glas itd. te konačno o odabiru djela – kratkih priča, izvadaka iz romana – koji će biti prikazani djeci, a čiji su autori poznati dječji pisci (A. Lindgren, Gianni Rodari itd.) ili pak djela, poznata ili manje poznata, koja pripadaju raznim nacionalnim književnostima, na primjer, švedskoj, indijskoj, njemačkoj itd.

Postoje i razlike u odabiru djela koja će se čitati ili prikazati. U Sofiji se izmjenjuju stihovi, priče, bajke, izvaci iz dječjih romana bugarskih i stranih autora, a u Slivenu se prednost daje klasičnim pričama Andresena, Charlesa Perraulta, Puškina, Ran Basila. Radionice se nastavljaju i nakon što djeca nauče čitati, što je u Dječji odjel u Slivenu privuklo mnogo novih čitatelja. U Gradskoj se knjižnici *Vrijeme za priču* odvija uvijek subotom od 11.00 do 12.00 sati i namijenjeno je djeci koja još ne znaju čitati, uz napomenu da dječja dob nije navedena na unaprijed pripremljenom programu. Skupina uključuje djecu u dobi od 4 godine kao i polaznike osnovne škole koji još nisu sigurni u čitanju.

Djeca se, ovisno o svojoj naravi, različito ponašaju tijekom radionica – neka pažljivo slušaju, neka crtaju posebice ono što ih se posebno dojmilo u pročitanoj priči. Na primjer, nakon pročitane priče “Slon pod kišobranom” djeca su nacrtala slona, kišobran – dječji se crteži izlažu u knjižnici.

Zaključak

Knjižnice čine mnogo kako bi privukle korisnike. Prostrane su i dobro oblikovane. Dobro su opskrbljene novim knjigama i neknjižnom građom. Priređuju mnogo izložaba kako bi pokazale knjižnične izvore na najbolji mogući način.

U nekim knjižnicama postoji poseban odjel za roditelje u kojemu mogu pronaći ne samo knjige o njezi djeteta, nego i letke sa savjetima kako, što i kada čitati djetetu; kako odabrati igračku i igrati se s djetetom itd. Sve to pomaže poticanju čitanja od samoga rođenja djeteta do završetka njegova školovanja.

Poticanje čitanja u Njemačkoj nije samo zadaća knjižnica. To je poslanje u kome sudjeluju mnoge druge ustanove. Podržavaju je vladine i lokalne ustanove – od ministarstva obrazovanja, mladih i obitelji i sličnih lokalnih vlasti. U nekim okruzima poticanje čitanja prihvaćeno je u obrazovnoj politici kao strateški cilj. Nadalje, podržavaju ga Udruga njemačkih knjižničara, njemački knjižari i njemački nakladnici.

Knjižnice financiraju i sportski klubovi, na primjer, – na primjer – Borussia Moenchengladbach, proizvođač brze hrane – Ketten, banke, organizatori ljetnih festivala itd.

Važno je da knjižnice traže načine kako bi došle do svakog djeteta od samoga početka. Rade zajedno s roditeljima i liječnicima kako bi pomogli svakom djetetu da bude spremno čitati. Nadalje, knjižnice surađuju s dječjim vrtićima, uvažavajući njihove programe i ciljeve. Suraduju i sa školama i imaju brojne zajedničke inicijative s obje ove ustanove u svakom gradu.

U Bugarskoj nije šire razvijena praksa organiziranoga čitanja najranijim dobnim skupinama u knjižnicama – u tijeku je pokušaj prihvaćanja njemačkoga iskustva na polju početnoga čitanja uz podršku Goethe instituta Sofija.

Prevela Jelica Leščić

LITERATURA

Albright, Meagan; Kevin Delecki; Sarah Hinkle. The evolution of early literacy. // *Children and Libraries*, Spring, 2009, 36-42.

Cohen, Bestsy. Mother Goose on the Loose : Applying Brain Research to Early Childhood Programs In The Public Library. // *Public Libraries*, January/February, 2004, 26-29.

Discover New Trail @ Your Library. 2004 Collaborative Summer Library Program Manual. 508 p.; Paws, Claws, Scales and Tales : Collaborative Summer Library program Manual. - Patti Sinclair, Tami Chumbley, Geri Ceci Cupery, Cathy Ross. Arcansas, 2005.

Every Child Ready to Read @ your library. Parent Guide to Early Literacy for Early Talkers : Birth to Two-Years-Olds; Reading Tips for Parents. Colorado State Libraries.

Handbuch der Kinder- und Jugendbibliotheksarbeit. // Kerstin Keller – Loibl, Susanne Brandt, Uwe Hachmann, Janette Aschberger, Karin Roestler, Susanne Krueger. Bad Honeff : Bock+Herchen Verlag, 2009.

Media meter. With small portions grow big heroes! (15.10.2013.)

Nespeca, Sue McCleaf. Library Programming for Families with Young Children. How to do It Manuals for Librarians. Number 45. New York ; London : Neal-Schuman Publishers, 1994.

Popova, Anna . “The Magic Room” – a project of BLIA. // *BLIA* 3, 1(2013), str. 12-15.

Zlatkova, Plamena. Working with children – calling and destiny (Section of library professionals working with children). // *BLIA* 3, 4(2013), str. 31-32. http://www.leselatte.de/seiten_leselatte/leselatte_was.html

www.lesestart.de